

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

עשרת הדברות

יתרו (תשכ"ו)

36

גליוננו זה פותח בשאלות המצריכות סקירה על פני כל עשרת הדברות ופונה אח"כ לדבור אחרון.

במניין המצוות עסקנו גם בגליון יתרו תש"ח. (ע' שם). המעוניין בשיטות השונות במניין הדברות יעיין במאמרו של *Benny Jacob: The Decalogue. (Jewish Quarterly Review* של *Vol. XLV 1923 - 1924*

וביחוד בסעיף הראשון שם "Ten Words" ע' 141-154.

לדבור העשירי הנראה לכאורה כבלתי ניתן לבני אדם לקיימו, כבר עמד עליו ראב"ע בפרושו לפסוקנו ופתח בהצגת הבעיה

אנשים רבים יתמחו על זאת המצוה, איך יהיה אדם, שלא יחסוד דבר יפה בלבו, כל מה שהוא נחמד למראה עיניו?

וענה שם את השוכח. ועיין לענין זה גליון יתרו תש"ט.

ואולם הפעם עמדנו בעיקר על בעיה אחרת, היא בעית משמעותה המדויקת של חמור. (וע' גם לזה במאמרו הנ"ל של בנו יעקב ע' 166-178).

להבנת יתר של דברי הרמב"ם נביא בזה את דבריו המהוקצעים כפי שנסח אותם בהלכות גזלה ואבדה פרק א'.

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה א'

הלכה ט': כל חומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר "לא תחמוד... ואינו עובר בלבו זה עד שיקח חפץ שחמד. כענין שנ' (דב' ז') "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחה" חמוד שיש בו מעשה.

הלכה י': כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חברו וכן כל כיוצא בהן שאר דברים שאפשר בו לקנותם ממנו, כיון שחשב בלבו היאך יפנה דבר זה ונפתה בלבו בדבר, עבר בלא תעשה, שנאמר "לא תתאוה" ואין תאוה אלא בלב בלבד.

הלכה יא: התאוה מביאה לידי חימוד והחימוד מביא לידי גזל. שאם לא רצו הבעלים למכור, אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים, יבוא לידי גזל, שנאמר (מיכה ב' ב') "וחמדו בתים וגזלו", ואם עמדו הבעלים בפניו לחזיל סמונם או מנעוהו מלגזול, יבוא לידי שפיכת דמים. צא ולמד ממעשה אחאב ונבות.

ואולי ישנם רבים ממפרשינו שלא הסכימו להגדרה זו וכך כבר מצינו ברש"י. ועיין עוד בספר מצוות גדול מצות ט"ה קנח.

בעשרת הדברות לא תחמוד וכתוב שם עוד "לא תתאוה" וחכל אחד.

ועל דברי הרמב"ם שהבאנו לעיל הוא מקשה:

ולא יתכן לומר כן, כי כן כתוב בדברות "לא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך" ולפי דבריו (= של הרמב"ם) תחמיר בבית ימבאשת איש! אלא החמוד והתאוה הכל אחד (ומביא דברי רש"י שהבאנו בגליון המסתמך על ת"א).

ואולם מפרשי הרמב"ם מנסים לישוב וע' לחם משנה שם.

וגעין עוד בהבדל שמוציא המלבי"ם בין חמד ובין התאוה, ואלה דבריו: לש חבול בין חמדה ובין תאוה, כשהחמדה היא מצד החושים, דבר הנחמד למראה עין, ובא לרב "מחמד עין", "מחמד עיניהם"; והתאוה היא מצד הנפש המתאוה אף דבר שאינו רואה עתה למראית עין ואין בו חמדה

מצד יפיו, רק נפשו המתארה אותה אחר, כמו (דב' י"ב) "כי תארה
נפשך לאכול בשר", או כמו (שמואל א' כ"ג) "ויתארה דוד ויאמר:
מי ישקני מים מבור בית לחם". ובא נסמך אל "נפש", "תארה נפש",
ולא נמצא - חסדה "נפש".

ואין דרך "להתארות" אשת חברו, רק בראותו אותה יחסוד מצד ראות
עיניו, אבל הקנינים (= בית רעך, שדחו, עברו) יתארה גם בלא ראות
מצד תאוהו להתעשר; ועל כן בדברות האחרונות (= דברים פרק ה'
הוסיף להזכיר על התאוה שיחיה עשיר כמוהו ואמר "לא תתאוה בית
רעך, והוסיף שדחו והוסיף עברו...)

וכן עוסק בהנדל בין שניהם גם בנו יעקב במאמר הנ"ל: (ואלה דבריו) (בהרגום
סאנגלית) התאוה הוא שם ברדף שונה בהרבה סחסד, השרש "אוה" שייך
לשורה של שרשים קרובים זל"ז אשר הוראתם בעיקרית היא: יפה, נעים,
הלא הם השרשים: נוה, אוה, הנח, באה, יאה - ההנדל בין חסד
והתאוה הוא: החודסנות לחסוד ניתנת בראית העין *inspection*
לתאוה - בפעולת חכוח המדמה *Imagination*

והוא מביא ראיתו מהשוואת בר' ב' ס' נחמה למראה ל"ג ו' תאוה לעינים.

נחמה ליבוביץ